

הסכם הגרעין מתקרב [?] והוא עשוי להיות גרוע עוד יותר

18.06.2026 | written by אלי קלוטשטיין

"אני חושב שיש גורמים בישראל שאוהבים את ההסכם" עם איראן, טען אתמול סגן נשיא ארה"ב ג'יי. די וואנס, ובהמשך גם הביע את דעתו שישראל תצטרף לבסוף למתווה הביניים שגובש עם טהרן. וואנס אינו טיפש, והוא יודע היטב שההסכמות בין הצדדים התקבלו בתמימות דעים כמעט מוחלט בארץ כהתפתחות שאיננה חיובית. הוא עצמו אמר לפני שבוע כי ייתכן שישראל לא תאהב את ההסכם, ושהוא נועד לשרת את האינטרסים של ארה"ב.

ואכן, הסכם הפסקת האש לא מקדם אפילו מעט את האינטרסים שלנו. אפילו ההפך: הוא עשוי לפגוע ביכולת התמרון שלנו בלבנון, ומעניק לגרועים שבאויבינו חבל הצלה בדמות אשראי של מזומנים בדיוק ברגעים שהם היו הכי זקוקים להם, כשמצבם היה נואש.

אבל משהו מטריד לא פחות מההסדר הזה הוא התנאים שהולכים ונחשפים להסכם הגרעין המתגבש, שהמשא ומתן עליו יפתח בימים הקרובים. בעוד שבישראל חוששים כי איראן עשויה לנצל את 60 הימים של המגעים לפריצה לגרעין, דאגה לא פחות סבירה היא שהאיראנים יתנהלו באיטיות יותר כעת, ימצאו פרצות בסיכומים ויפעלו מתחת לרדאר במעלה הדרך, כאשר העיניים יהיו פחות ערניות, כדי להתקדם בבטחה ובשקט לעבר הפצצה הגרעינית.

קשה לערוך השוואות בין הסכם שנחתם לפני יותר מעשור, בתנאים טכנולוגיים ומבצעיים אחרים, ובין מזכר הבנות שטרם נחשף וכוונות להגיע למשא ומתן. אך הנכונות האמריקנית לבוא לקראת האיראנים בשורת נושאים מדאיגה במיוחד, ומעלה את החשש מגיבושו של הסכם שעשוי להיות לא פחות גרוע מזה שחתם עליו הנשיא ברק אובמה ב-2015.

יתרה מכך, התנאים הבסיסיים שאיתם מגיעה ארה"ב לשולחן המשא ומתן מניחים את התשתית להסכם שהאיראנים יכולים לחיות איתו היטב, במיוחד בתמורה לתמריצים הנכונים. הם כה דומים לדרישות שהציבה הרפובליקה האסלאמית טרם המלחמה, לפי הדיווחים, עד שהם מעלים את התהייה מדוע בכלל חשוב האמריקנים לצאת לקרב. זו הסיבה להנחה שעל אף רצון לאופטימיות, יש בהחלט סיכוי רב שהצדדים יגיעו להסכם גרעין כלשהו.

עניין אחד נוגע למה שייעשה עם החומר האורניום המועשר לרמה גבוהה שמצוי באיראן, שכ-400 קילוגרמים ממנו, המועשרים לרמה של 60 אחוזים, קבורים כנראה באספהאן. בשבועות האחרונים דיבר על כך טראמפ לא פעם, אך חלה התפתחות בדבריו עם הזמן: במקום להתעקש על הוצאת החומר כולו מאיראן, לצד חומר נוסף שמועשר לרמות נמוכות יותר, הוא מוכן כעת להסכים לדילול מפוקח שלו בתוך שטחי הרפובליקה האסלאמית.

מדען הגרעין הבכיר דיוויד אולברייט, איש סבא"א לשעבר, ציין כי דילול החומר המועשר ל-60 אחוזים בחזרה לרמה של 4-5 אחוזים מותיר פתח נרחב לפריצה מהירה, שכן עיקר העבודה הקשה נעשית בתחילת הדרך, לרמות נמוכות יותר. לדבריו, הרבה יותר בטוח להוציא לחלוטין את החומר מאיראן, מה גם שיש לה המון חומר מועשר לרמות נמוכות יותר ² שבפני עצמו מהווה בעיה.

זו גם הבעיה במה שהן הנשיא דונלד טראמפ, הן סגנו ואנס ציינו בימים האחרונים: הם יאפשרו לאיראנים להעשיר ברמות נמוכות יותר. יש בכך כמה בעיות, כולל אפשרות ההסתרה, אך בעיקר הנחת התשתית, הידע והציוד הדרוש להעשרות ברמות גבוהות יותר. יתרה מכך, כאמור, עיקר העבודה של ההעשרה נעשית לרמות הנמוכות, כך שאם יוכלו האיראנים להעשיר לרמה של 3 אחוזים, בערך, הם כבר עשו יותר ממחצית העבודה.

כמו כן, לאחר הביקורת הקשה של טראמפ על ההסכם מ-2015 ו"סעיפי השקיעה" שהוכנסו בו, דווקא כעת הוא מוכן שוב לדון באפשרות של איסור מוחלט על העשרה לפרק זמן מוגבל, בין 20 ל-15 שנה ³ כשהצהיר שהוא עשוי להתפשר על 15 שנה. אלה תנאים בעייתיים, שכן לאחר 15 שנה יותר לאיראן להעשיר בגלוי, וכל זה עוד מבלי לקחת בחשבון שההסכם הזה בכלל לא עוסק בהגבלות נשק כמו קודמו.

נראה שלפי כל התנאים המקדימים שהאמריקנים מגיעים איתם לשולחן משא ומתן, ושבהחלט עוד יכולים להשתנות לרעה, מדובר בהסכם בעייתי כמו זה של 2015, אם לא יותר. ואכן, דברים שאמר בכיר בממשל הנוכחי לוול סטריט ז'ורנל הלילה משקפים זאת: הסכם הגרעין הזה עשוי לכלול פחות הגבלות מאשר קודמו, הוא הצהיר.

כל זה, אגב, בהנחה שבכלל ניתן להאמין לאיראן. לאורך שנים היא ניסתה להוליך שולל את העולם, פיתחה תוכנית גרעין צבאית בסתר, העשירה אורניום לרמות גבוהות בסתר ועוד. אפילו כעת המודיעין האמריקני, לפי הדיווח הלילה, מעריך שהיא מתנהלת בדו-פרצופיות, אומרת דבר אחד ומתכוונת לאחר, וכי לא באמת תבצע ויתורים כלשהם בתוכנית הגרעין.

לא ברור אפילו מי יעשה את עבודת הפיקוח על טהרן, לאור העובדה שאיראן מגדירה את סבא"א כפרסונה נון גראטה. כמו כן, אפילו בתסריט החיובי הפיקוח של הסוכנות בשנים האחרונות לא מנע מאיראן לפעול להגדלת ההעשרה או לפרוץ בסתר לתוכניות צבאיות.

אז נכון, אי אפשר להשוות בין ההסכם מ-2015 ובין הכוונות להגיע להסכם כעת, שכן הדברים עוד מוקדמים מדי, ולא סגורים. אבל בהחלט אפשר וראוי לדאוג לאור הוויתורים וההצהרות האמריקניות, שמעידים כי פנינו למצב בעייתי מאוד.

התסכול גובר לאור ההצלחה הצבאית נגד האיראנים, לאור ההנחה המבוססת שמצבם הכלכלי הלך והידרדר, וכי ארה"ב לטענתה הצליחה להטיל מצור מוצלח על מצרי הורמוז ובמקביל להוציא החוצה מאות מכליות נפט ⁴ וכך נטרלה את מנוף הלחץ האיראני. האכזבה מכך שדווקא

מצב של יתרון הפך לחיסרון ברורה, אך היא לא קיימת רק אצל ישראל: בכירים במדינות המפרץ ששוחחו עם הניו-יורק טיימס הלילה ציינו כי הם מתחילים לחפש חלופות לתלות הביטחונית באמריקנים, על רקע המצב החדש. אמג'ד טה, אחד מבכירי העיתונאים במפרץ, הנחשב מקורב לשלטון, ציין כי "אפילו אובמה או ביידן היו מטפלים במצב עם איראן טוב יותר".

ישראל צריכה להבין שעליה לסמוך על עצמה בלבד. אין לה שום אינטרס להצטרף להסכם הזה במתכונת כזו, ועליה לפקוח שבע עיניים ולראות שאיראן אינה פורצת לגרעין או מנהלת תוכנית צבאית סודית בשלב כלשהו. גם אם האמריקנים יחזרו בהם בהמשך הדרך, עלינו לדאוג לכך שרק אנו נוכל לפעול בכוחות עצמנו כדי לסכל את התוכניות האיראניות.

ואחרי הכול, צריך גם לומר: מצבנו האסטרטגי עדיין טוב בהרבה מלפני שנתיים. איראן מוכה, חלקים גדולים מתוכנית הגרעין שלה נפגעו או הושמדו, ואנשי מפתח בתוכנית חוסלו. ישראל הוכיחה שברצותה, היא יכולה לפגוע מהותית באיראן ולבצע שם מבצעים צבאיים מדהימים. אומנם האיראנים ילמדו לקח, ישנו את דפוסי ההתנהגות שלהם, יעבירו מתקנים לאזורים מבוצרים מתחת לאדמה, ויקשו עלינו לפגוע בהם. ובכל זאת, התמודדנו עם קשיים ועם מצבים מורכבים בעבר, ואם נעבוד מאוחדים כאומה אחת, ונדע לשים בצד את חילוקי הדעות למען מטרה משותפת ² נדע להתגבר גם על זה.

פורסם במעריב, בתאריך 18 ביוני, 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.